

С.Ю. Соколовська, ст. гр. ПВШ-11-Г1
Науковий керівник: З.В. Рябова, к.п.н.,
доцент Інституту менеджменту та психології
ДВНЗ «УМО» НАПН України

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті розкрито питання активізації навчання студентів при вивченні економічних дисциплін у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації, проаналізовано сутність поняття “активні методи”. Окреслено основні проблеми, що виникають у процесі вивчення економічних дисциплін. Визначено психолого-педагогічні методи активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні економічних дисциплін.

Ключові слова: активізація, пізнавальна діяльність, психолого-педагогічні методи активізації.

Аннотация. В статье раскрыты вопросы активизации обучения студента при изучении экономических дисциплин в высших учебных заведениях I-II уровня аккредитации, произведен анализ сути понятия “активные методы”. Очертаны основные проблемы, что возникают в процессе изучения экономических дисциплин. Определены психолого-педагогические методы активизации познавательной деятельности студентов при изучении экономических дисциплин.

Ключевые слова: активизация, познавательная деятельность, психолого-педагогические методы активизации.

Annotation. In article it is described questions of activization of training of the student at studying of economic disciplines in higher educational institutions I-II of level accreditation, the analysis of an essence of concept “active methods” is made. The basic problems are specified that arise in the course of studying of economic disciplines. Psihologo-pedagogical methods of activization of informative activity of students are defined at studying of economic disciplines.

Key words: activization, informative activity, psihologo-pedagogical methods of activization.

Актуальність. У зв'язку з глибокими соціальними й економічними перетвореннями у суспільстві сучасний ринок праці України висуває до фахівців такі вимоги, як гнучкість мислення, розуміння суті економічних процесів, вміння самостійно виявляти й вирішувати проблеми, швидко орієнтуватися у виробничих ситуаціях та приймати рішення. Це ставить перед освітою завдання формувати у майбутніх фахівців вміння самостійно навчатися, нестандартно мислити, займати активну життєву позицію, здатність бути відкритими для толерантного сприйняття різних точок зору.

Якість підготовки фахівців у системі вищих закладів освіти значною мірою залежить від організації навчального процесу, яка визначає, зокрема, активність пізнавальної діяльності студентів, а в подальшому – їх спроможність підтримувати належний рівень фахової компетентності, швидко адаптуватися до постійних змін у соціально-економічному середовищі.

Обсяг інформації з економічних дисциплін стрімко змінюється як за кількістю, так і за насиченістю. В умовах збільшення обсягу знань, що необхідно засвоїти у процесі професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця, зростає роль методологічної основи для оволодіння цими знаннями та їх систематизації, виникає необхідність організації пізнавальної діяльності студентів із застосуванням психолого-педагогічних методів активізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу психолого-педагогічної літератури та практичного досвіду діяльності вищих навчальних закладів дають підстави стверджувати, що можливості застосування психолого-педагогічних методів активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні економічних дисциплін досліджено недостатньо.

Питанням активізації пізнавальної діяльності студентів присвячені роботи таких авторів: А.Вербицький, А.Вергасов, В.Кузьменко, В.Перевозкіна, В.Рибальський, З.Слепкань, А.Смолкин, Н.Софій, І.Шамова, В.Ягупов та ін.

Психологічні аспекти розглядали Ю.Бабанський, Г.Балл, Л.Божович, О.Леонтьєв, М.Маркова, С.Рубинштейн, Г.Щукіна, Л.Якобсон та ін.

Сутнісні характеристики викладання у вищих навчальних закладах розглядали О. Аксьонова, В.Бондар, І.Зязюн, Г.Ковальчук, Н.Ничкало, Т.Хоменко, С.Тарасова та ін.

Мета статті: визначення психолого-педагогічних методів активізації пізнавальної діяльності студентів у ВНЗ I-II рівня акредитації та розробка відповідних методичних рекомендацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема пошуку шляхів підвищення активізації пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів, їх готовності бути конкурентоспроможними на сьогоdnішньому ринку

праці носить актуальний характер у системі вищої освіти. У професійній діяльності економісти виконують облікову, аналітичну, контрольну, аудиторську, правову, прогностичну, проектну, діагностичну, організаційно-інформаційну, економічну, екологічну, виховну, комунікаційно-роз'яснюючу функції, їх реалізація змінює обсяг і зміст діяльності фахівця, який повинен бути готовий до виконання функцій професійної діяльності, тому навчальний процес у ВНЗ при вивченні економічних дисциплін повинен забезпечувати активну пізнавальну діяльність студентів.

Ефективність формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності у процесі вивчення економічних дисциплін можна забезпечити використанням активних методів навчання.

С.Тарасова, зазначає, що малоефективне формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності пов'язане з недостатнім використанням активних методів навчання, особливо аналізу різноманітних виробничих ситуацій та рольових ігор [6].

О.Аксьонова підкреслює, що для методики викладання економічних дисциплін дуже важливим є питання використання активних методів навчання (рольові, управлінські та навчальні ігри, соціально-психологічні, педагогічні тренінги – усе те, що забезпечує максимальну активність викладачів і студентів)[1].

Ігрові методи, як зазначає В.Ягупов, сприяють удосконаленню практичних навичок і вмінь, їхньому застосуванню, творчому використанню для розв'язання професійних і психолого-педагогічних проблем, створенню умов для активного обміну досвідом [7].

Основними різновидами ігрових методів активізації пізнавальної діяльності студентів є рольові і ділові ігри. Суттєвий внесок у розвиток методик організації, дидактичного наповнення ігрових методів навчання внесли І.Носаченко, В.Пугачев, В.Ягупов, на основі аналізу робіт яких можна виокремити такі методи ігрового навчання: аналіз виробничих ситуацій; метод

інциденту; метод інсценування (розігрування ролей); мозкова атака; ігрове проектування; розрахунково-ситуаційні завдання; ділові ігри тощо.

На думку А.Нісімчука, О.Падалки та О.Шпака, необхідно приділяти увагу економічним іграм, у яких продуктивна праця сприяє збагаченню студентів досвідом в оволодінні елементами творчої праці, розвитку власної ініціативи, удосконалення технологій виробничих процесів, прийнятті економічно виправданих рішень, вироблення певних умінь і навичок [5].

В основі пізнавальної діяльності студентів при вивченні економічних дисциплін лежать певні проблемні ситуації економічного характеру.

На думку І.Балягіної, в процесі колективного пошуку істини кожен одержує задоволення від самого процесу творчого мислення. Коли проблему розв'язано на науковому ґрунті, студенти відчують задоволення від набуття нових істинних знань. Таким чином, виникнення й подолання психологічних труднощів зумовлює піднесення й активізацію психологічної діяльності учасників аналізу проблеми[2].

Важливу роль при вивченні економічних дисциплін відіграють дискусії. Дискусія, як спосіб передачі знань у системі “викладач-студент”, “студент-студент” входить до групи проблемних методів і має кілька різновидів: дискусія, пов'язана з викладом; дискусія круглого столу; дискусія групова; дискусія оглядова (загальна); мозкова атака та ін.

З метою стимулювання творчої активності студентів широко використовується такий метод як “мозковий штурм”. “Мозковий штурм” – це метод виконання невідкладних завдань за дуже обмежений час. Суть методу полягає в тому, що необхідно висловити найбільшу кількість ідей за невелику кількість часу, обговорити та здійснити їхній відбір. Цей метод використовується для розвитку творчих здібностей або для розв'язання складних проблем [3].

Практика використання “мозкового штурму” показала, що він є ефективним лише при вирішенні організаційних проблем. Завдання, пов'язані з винахідництвом і науковою творчістю, в умовах “мозкового штурму” в

переважній більшості випадків залишаються нерозв'язаними. Тому під час генерування ідей-гіпотез використовують метод синектики, який на відміну від “мозкового штурму”, орієнтований не на генерування щонайбільшої кількості ідей, а на всебічний і глибокий аналіз вихідної проблеми та декількох варіантів її розв'язання [4].

Г.Ковальчук стверджує, що одним із методів активного навчання, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності, є аналіз конкретних ситуацій. Цей метод передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу. Використання методу аналізу конкретних ситуацій рекомендується для поглиблення знань із теми, установлення зв'язку теорії та практики, формування вмінь студентів аналізувати ситуацію, робити висновки, приймати відповідні рішення, вести конкретну продуктивну діяльність у нетипових або непередбачуваних ситуаціях[3].

З метою представлення результатів роботи студентами використовується і такий метод як презентація. Презентації – це виступи перед аудиторією, необхідний атрибут практичної та навчальної діяльності. Презентації використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуального завдання, інструктажу. Усі презентації проводяться за однією структурою сценарію: урочиста частина; прес-конференція; невимушене спілкування [3].

Важливе місце в системі завдань для активізації самостійної роботи студентів при вивченні економічних дисциплін посідає метод навчального проектування. Г.Ковальчук вважає, що метод проектів сприяє формуванню в студентів умінь використовувати різноманітні джерела інформації для розв'язання проблеми, спільно працювати в групі, представляти й аргументувати власні пропозиції щодо виконання завдань, використовувати знання з інших предметів, застосовувати теоретичні знання на практиці. Важливою перевагою

методу проектів поряд з іншими активними методами є можливість розвитку творчих здібностей студентів [3].

Як показує аналіз власної педагогічної діяльності, у процесі вивчення економічних дисциплін (“Менеджмент” і “Маркетинг”) виникає ряд проблем, пов’язаних із недостатньою практичною спрямованістю навчання, необхідністю посилення його індивідуалізації, забезпечення системності засвоєння й застосування знань, підвищення ефективності засвоєння знань через посилення мотивації та активізації навчальної діяльності. Наш досвід дозволяє зробити висновок, що студенти виявляють більший інтерес до навчання, засвоюючи фактологічний матеріал, відтворюючи знання у процесі вирішення саме практичних завдань, самостійно проводячи пошук необхідної інформації. Особливе значення при вивченні економічних дисциплін, на нашу думку, має застосування психолого-педагогічних методів активізації пізнавальної діяльності студентів, спрямованих на підвищення інтересу до майбутньої професійної діяльності, самостійності й творчої активності студентів у засвоєнні знань та їх практичному застосуванні, формуванню здатності приймати самостійні рішення. У зв’язку з цим нами було впроваджено сукупність методів активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні ними економічних дисциплін із використанням психолого-педагогічних методів (проблемних лекцій, лекцій-бесід, ділових ігор, семінарів-дискусій, аналізу виробничих та управлінських ситуацій(кейс-метод), мозкова атака, презентації, виконання практичної роботи з економічних дисциплін).

Використання зазначених методів було спрямовано на вирішення наступних завдань:

- засвоєння фахових знань, вироблення навичок та формування вмінь при визначальній орієнтації навчального процесу на виконання практичних завдань;
- системне засвоєння знань з фахових дисциплін та формування навичок і вмінь застосовувати інтегровані знання в комплексі при вирішенні виробничих та управлінських ситуацій;

- використання розвивальних можливостей занять з врахуванням особистого досвіду кожного студента;
- активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів через мотивацію;
- створення емоційно-позитивного діалогічного спілкування студента й викладача в процесі їх активної взаємодії.

Висновки. На основі аналізу наукових джерел можна зробити висновок, що при вивченні економічних дисциплін підвищенню активізації пізнавальної діяльності студентів сприяють психолого-педагогічні методи активізації пізнавальної діяльності, які забезпечують тісний зв'язок теорії з практикою. Процес підвищення активізації пізнавальної діяльності вимагає від нас, викладачів, застосування різних шляхів, методів, засобів та форм навчання, які спонукають студентів до активності. Саме тоді будуть створені умови для цілеспрямованого впливу викладача на розвиток у студентів творчого, логічного та критичного самостійного мислення і здатності кваліфіковано розв'язувати професійні завдання.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці методики використання психолого-педагогічних методів активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні економічних дисциплін.

Література

1. Аксьонова О.В. Методика викладання економіки: [навч.посіб.]/Олена Валентинівна Аксьонова. – К.: КНЕУ, 1998.-280с.
2. Балягіна І.А., Богород М.А., Ковальчук Г.О. Методика викладання економіки: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2006. – 341 с.
3. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті : Навч.посібник.-Вид.2.-К.:КНЕУ, 2003.-298с.
4. Меерович М.И. Технология творческого мышления: практик.пособие / М.И.Меерович, Л.И.Шрагина. – Минск: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 432с.
5. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології: [навч. посіб.] / А.С.Нісімчук, О.С.Падалка, О.Т.Шпак. – К.: Просвіта: Пошуково-видавниче агентство “Книга Пам’яті України”, 2000. – 368с.
6. Тарасова С.М. Формування у майбутніх менеджерів фінансово-економічного профілю готовності до управлінської діяльності: дис.кандидата пед.наук: 13.00.04 / Тарасова Світлана Михайлівна. – Кіровоград, 2006. – 232с.
7. Ягупов В.В. Педагогіка : Навч.посібник / Ягупов В.В.-К.:Либідь , 2002. – 560с.